

KÖNYVISMERTETÉS

CSAPÓ TAMÁS† – LENNER TIBOR – KOVÁCS GÁBOR

A MEGYEI JOGÚ VÁROSOK TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE ÉS TELEPÜLÉSMORFOLÓGIÁJA

BAJMÓCY PÉTER

A szombathelyi településföldrajzi műhely legnagyobb szabású munkája jelent meg 2023-ban, amely a hazai megyei jogú városok történeti földrajzával és településmorfológiájával foglalkozik. Számos korábbi kisebb tanulmány, valamint Budapest településföldrajzi feldolgozása után a szerzők nem kisebb feladatra vállalkoztak, mint hogy az összes hazai megyei jogú város történeti és funkcionális morfológiai elemzését foglalják egy kötetbe. A két történeti- és településföldrajzos (Csapó Tamás és Lenner Tibor) ezúttal egy geoinformatikai szakemberrel (Kovács Gábor) együtt alkotta a szerzők csapatát. A 630 oldal terjedelmű könyv igencsak komoly munka, a leíró részeket számos jól szerkesztett, informatív ábra és táblázat teszi még élvezhetőbbé.

A munka két kisebb fejezettel (bevezetés, módszertan) kezdődik, ez utóbbiban utalnak röviden arra a hihetetlen méretű terepmunkára, amely során a szerzők bejárták az érintett városok legnagyobb részét. A következő részt a könyv négy számozott fejezete adja. Az első fejezet a rövid történeti földrajzi áttekintés, mely a hazai városodás kezdeteitől gyűjti össze azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák a megyei jogú városaink fejlődését, illetve településmorfológiai adottságaik kialakulását. E fejezet elsősorban a településmorfológiai kutatás történeti előzményeinek összefoglalása. A második fejezet a „Néhány gondolat a városok beépítéséről” címet viseli, de sokkal többről van szó: itt foglalják össze a szerzők a településmorfológia legfontosabb alapjait, bemutatva az általuk használt kategóriákat, illetve áttekintik a hazai megyei jogú városok morfológiájának legfőbb tendenciáit. A harmadik fejezet a megyei jogú városok funkcionális szerkezetéről szól, amelyben a városok funkcionális szerkezetének történetét és a funkcionális öveket tekintik át a szerzők. A negyedik általános fejezet a települések közigazgatási változásairól szól, illetve külön elemzik a szerzők a települések külterületi átalakulását, a megyei jogú városok külterületi lakott helyeit, azok típusait, fejlődését, területiségét.

A könyv második, nagyobb része az egyes megyei jogú városok bemutatását tartalmazza, a városok alfabetikus sorrendben követik egymást, minden város ismertetése mintegy húsz oldal terjedelmű, az egyes esettanulmányokban a városok történeti fejlődésére, beépítettségére és funkcionális szerkezetére térnek ki a szerzők, számos látványos térképpel. Mivel minden városról szóló részfejezet ugyanolyan felépítésű, így ez kissé mechanikussá teszi a fejezeteket, ugyanakkor

lehetőséget nyújt arra, hogy a lehető legmélyebben hasonlítsák össze a szerzők az egyes városokat. A beépítettségi és funkcionális felmérés pillanatfelvétel, azonban alkalmat ad arra, hogy a későbbi átalakulások vizsgálatához egyfajta origóként szolgáljon. A könyv kéziratának lezárása után, némileg váratlan módon két új megyei jogú város is keletkezett Magyarországon, Baja és Esztergom, amelyek elemzése már nem fért bele a kötetbe.

A szombathelyi településföldrajzi iskola elsősorban a hazai funkcionális morfológiai hagyományokat követi. Joggal merül fel a kérdés, hogy napjainkban van-e létjogosultsága egy településmorfológiai, avagy egy funkcionális morfológiai vizsgálatnak. Véleményem szerint több szempontból is igen. A funkcionális vizsgálatok a modern városföldrajz középpontjában maradtak, így ennek vizsgálata modern városföldrajzi szemléletben is vitán felüli. A második érv a hagyományok: a hazai településföldrajz egyik fénykorát jelentette Mendöl Tibor munkássága, így e vizsgálatok kései folytatása, ismétlése véleményem szerint önmagában is indokolt. Harmadrészt a városok beépítettségének és funkcióinak vizsgálata olyan kutatás, mely a szélesebb érdeklődők számára is érdekes, jól befogadható, emberközelű, így kiemelkedő szerepe lehet a társadalomföldrajz népszerűsítésében, az újabb nemzedékek érdeklődésének felkeltésében. Márpedig erre igen nagy szüksége van a szakmának, talán nagyobb, mint valaha, és ilyen téren a társadalomföldrajzos szakma a szükségesnél jóval kevesebbet tesz.

A megyei jogú városok történeti földrajzát és településmorfológiáját bemutató könyv a szombathelyi településföldrajzi iskola eddigi legnagyobb vállalkozása, az iskola munkájának betetőzése. Szomorú, hogy ebben a formában az utolsó is. A 2024. évi tavaszi településföldrajzi konferencián, Bükön még örömmel mutatta be a kötetet Csapó Tamás, kicsit sajnálkozva, hogy a két új megyei jogú város már nem kerülhetett bele. Tamás azóta sajnos már csak onnan fentről tudja követni a könyv sikereit, utóéletét. E könyv méltó búcsúajándék Tőled, Tamás, bár örültünk volna, ha még sok munkádat olvashatjuk és sok, általad (is) szervezett településföldrajzi konferencián vehetünk részt.